

Η υιοθέτηση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ από την Ελλάδα και ο Ρόλος του Χωρικού Σχεδιασμού

Δέλλα Δήμητρα-Ασημίνα
ΤΜΧΠΠΑ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
e-mail: della.dimitra@gmail.com

Ασπρογέρακας Ευάγγελος
ΤΜΧΠΠΑ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Περίληψη

Ο ΟΗΕ έχει πρωτοστατήσει στο ζήτημα της βιωσιμότητας εδώ και αρκετές δεκαετίες, με πιο πρόσφατο σχετικό κείμενο πολιτικής την Ατζέντα 2030, που εγκρίθηκε το 2015 και περιλαμβάνει τους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) που φιλοδοξούν να δώσουν μια δυναμική, επιχειρησιακή διάσταση στην αντιμετώπιση των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών προκλήσεων της εποχής μας. Σημαντική ως τώρα, στην προσπάθεια προώθησης της βιωσιμότητας ήταν και η συμβολή της ΕΕ που επηρέασε και τη σχετική πολιτική στην Ελλάδα.

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να αναζητήσει το ρόλο του χωρικού σχεδιασμού στην προώθηση της βιωσιμότητας και πιο συγκεκριμένα στο υπό εξέλιξη εγχείρημα υιοθέτησης των ΣΒΑ από τη χώρα μας. Μεθοδολογικά, βασίζεται (α) σε βιβλιογραφική επισκόπηση και (β) στη διενέργεια ημιδομημένων συνεντεύξεων με εκπροσώπους της ελληνικής δημόσιας διοίκησης.

Στο πλαίσιο αυτό διερευνώνται οι πτυχές που καλύπτουν οι ΣΒΑ σε σχέση με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης καθώς και οι δυνατότητες και προοπτικές επιρροής τους στη διαμόρφωση χωρικής και αναπτυξιακής πολιτικής στην Ελλάδα. Θέματα που αναδεικνύονται σχετίζονται με τη διαδικασία διαμόρφωσης πολιτικής όπως για παράδειγμα ο συντονισμός των εμπλεκόμενων, τα ζητήματα διακυβέρνησης, η θεσμική δομή, ο τρόπος και ο βαθμός ενσωμάτωσης στρατηγικών κατευθύνσεων, οι επικρατούσες αντιλήψεις κ.ά. Στα συμπεράσματά επιχειρείται μια πρώτη αναγνώριση των βασικών προϋποθέσεων για την επιτυχή υιοθέτηση των ΣΒΑ στην Ελλάδα.

Λέξεις κλειδιά: βιώσιμη ανάπτυξη, Ατζέντα 2030, χωρικός σχεδιασμός, χωρική πολιτική, αναπτυξιακή πολιτική.

1. Το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας

1.1 Η πολιτική Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ

Η έννοια της βιωσιμότητας διεύρυνε την «παραδοσιακή» οικονομική οπτική της ανάπτυξης προσδίδοντας περιβαλλοντική, κοινωνική και διαγενεακή διάσταση (Platje, 2010). Σήμερα ο όρος βιωσιμότητα ταυτίζεται με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης (Aras & Crowther, 2009). Ο πλέον διαδεδομένος σχετικός ορισμός, δόθηκε το 1987

από την Επιτροπή Brundtland του ΟΗΕ. Σύμφωνα με την έκθεση «Το Κοινό μας Μέλλον» (“Our Common Future”, κεφ. 2) η βιώσιμη ανάπτυξη ορίζεται ως «η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους» (UN, 1987).

Ο ΟΗΕ δραστηριοποιείται τις τελευταίες δεκαετίες με στόχο την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης διαμορφώνοντας τις συνθήκες για διάλογο με ευρεία συμμετοχή προκειμένου να προκύψουν πολιτικές προς υιοθέτηση από τα κράτη-μέλη. Ένας σημαντικός σταθμός αυτής της χρόνιας διαδικασίας φαίνεται να είναι η έγκριση της «Ατζέντας 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη», το Σεπτέμβριο του 2015 κατά τη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής στη Νέα Υόρκη. Το σχετικό κείμενο πολιτικής, αποτελεί ένα ευρύ και παγκόσμιο σχέδιο δράσης που αφορά τη μετάβαση σε ένα βιώσιμο και ανθεκτικό μοντέλο ανάπτυξης (UN, 2015). Το σχέδιο δράσης περιλαμβάνει δεκαεπτά (17) Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) οι οποίοι διαρθρώνεται σε πέντε βασικούς πυλώνες: (α) τους Ανθρώπους, (β) τον Πλανήτη, (γ) την Ευημερία, (δ) την Ειρήνη και (ε) τη δημιουργία Εταιρικών Σχέσεων (Σχήμα 1) και προτείνεται η υιοθέτησή τους τόσο από τις αναπτυσσόμενες όσο και από τις αναπτυσσόμενες χώρες (Πίνακας 1).

Σύμφωνα με την έκθεση το «Το Μέλλον που θέλουμε»¹ (άρ. 245, 246, 247) οι ΣΒΑ αποτελούν εργαλείο επίτευξης ενός ευρύτερου οράματος και διαμόρφωσης ενός πλαισίου που αφορά τις αναπτυξιακές δραστηριότητες του ΟΗΕ (UN, 2012). Ως τέτοιο εργαλείο, μπορούν να προσφέρουν προσήλωση (focus) και συνοχή (coherent) στις δράσεις που αφορούν την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης από το παγκόσμιο έως το τοπικό επίπεδο.

Οι ΣΒΑ υιοθετούν μία ολιστική προσέγγιση θέτοντας το περιβάλλον ως βάση για την επίτευξη όλων των άλλων στόχων (ICLEI Local Governments for Sustainability, 2015). Το γεγονός αυτό, τους καθιστά αλληλένδετους (integrated) και συμπληρωματικούς με πρόθεση η εφαρμογή τους να δημιουργεί πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα. Στην καλύτερη κατανόηση των διασυνδέσεων, μπορεί να βοηθήσει η ύπαρξη ενός εννοιολογικού πλαισίου που δίνει έμφαση στους κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν την συμπληρωματικότητα των στόχων (Ntona & Morgera, 2018).

¹ Αποτελεί το βασικό κείμενο της Παγκόσμιας Διάσκεψης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη στο Ρίο το 2012. Εμπλούτισε την ατζέντα της βιώσιμης ανάπτυξης περιλαμβάνοντας στις τομεακές της προτεραιότητες τις έννοιες της ανθεκτικότητας και της κλιματικής αλλαγής, έννοιες που επηρέασαν τη λογική της Ατζέντας 2030.

Για παράδειγμα, ο βιώσιμος τρόπος χρήσης των ωκεανών (ΣΒΑ 14: ζωή στο νερό) αποτελεί προϋπόθεση ώστε το σύστημα των υδάτων αυτών να συμβάλλει στην αύξηση του εισοδήματος των παράκτιων περιοχών (ΣΒΑ 1: Μηδενική φτώχεια), μια σύνδεση η οποία δεν είναι αρχικά έκδηλη.

Πίνακας 1: Οι 17 ΣΒΑ της Ατζέντας 2030

Οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Μηδενική Φτώχεια, 2. Μηδενική Πείνα, 3. Καλή Υγεία και Ευημερία, 4. Ποιοτική Εκπαίδευση, 5. Ισότητα των Φύλων, 6. Καθαρό Νερό και Αποχέτευση, 7. Φθηνή και Καθαρή Ενέργεια, 8. Αξιοπρεπής Εργασία και Οικονομική Ανάπτυξη, 9. Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομές, 	<ol style="list-style-type: none"> 10. Λιγότερες Ανισότητες, 11. Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες, 12. Υπεύθυνη Κατανάλωση και Παραγωγή, 13. Δράση για το Κλίμα, 14. Ζωή στο Νερό, 15. Ζωή στη Στεριά, 16. Ειρήνη, Δικαιοσύνη και Ισχυροί Θεσμοί, 17. Συνεργασία για τους Στόχους.

Πηγή: UN. (2015), ίδια επεξεργασία

Σχήμα 1: Ο κεντρικός ρόλος των εταιρικών σχέσεων της Ατζέντας 2030

Πηγή: UN. (2015), ίδια επεξεργασία

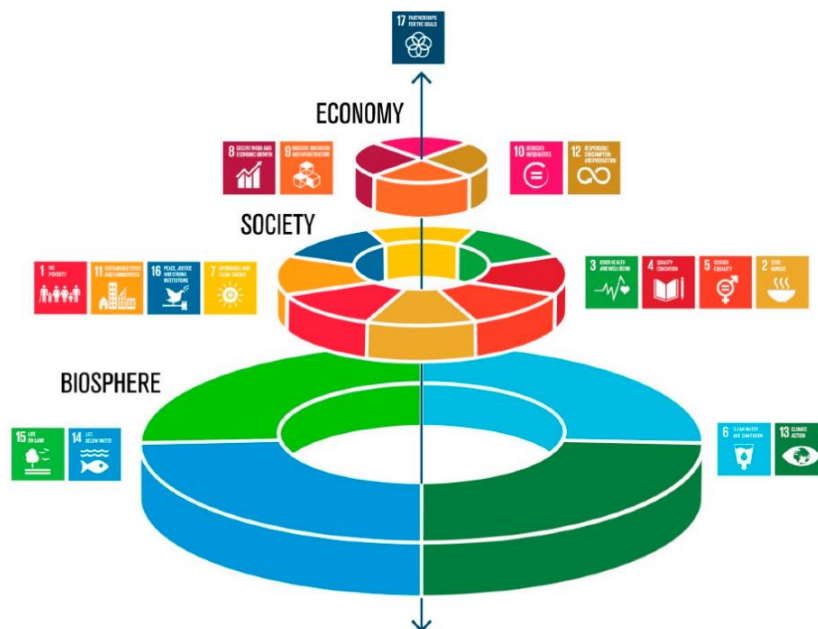
Η εφαρμογή των ΣΒΑ αφορά όλες τις πτυχές προσέγγισης της βιώσιμης ανάπτυξης, διαμορφώνοντας, καθένας από αυτούς και μία θεματική ενότητά της. Μια καινοτομία της σύλληψής τους, οφείλεται ακριβώς στο γεγονός ότι δομήθηκαν με βάση τους τρεις πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης διαμορφώνοντας διακριτές (γενικές) πτυχές τους,

οι οποίες εξειδικεύονται με τους υποστόχους τους (Σχήμα 2) (Rockstrom & Sukhdev 2016, όπως αναφέρεται από τους Bergman, Bergman, Fernandes, Grossrieder, Schneider, 2018). Παράλληλα, η οριζόντια δράση του ΣΒΑ 17 (Συνεργασία για τους Στόχους) αποδεικνύει και το σημαντικό ρόλο της διακυβέρνησης στην επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης.

Ως βασικές προϋποθέσεις για την υλοποίησή τους αναφέρονται (ICLEI Local Governments for Sustainability, 2015) :

- i. Η ενίσχυση των τοπικών φορέων αυτοδιοίκησης μέσω αποκέντρωσης της διαδικασίας λήψης αποφάσεων.
- ii. Η προώθηση βιώσιμων μοντέλων παραγωγής και κατανάλωσης με επίκεντρο τις πόλεις κάτι που αναμένεται να συμβάλλει θετικά συνολικά στην εφαρμογή όλων των στόχων.
- iii. Ο στρατηγικός σχεδιασμός για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που προκύπτουν ο οποίος πρέπει να εστιάζει στην ανάπτυξη εταιρικών σχέσεων.

Σχήμα 1: Οι ΣΒΑ και οι τρεις πυλώνες της Βιώσιμης Ανάπτυξης

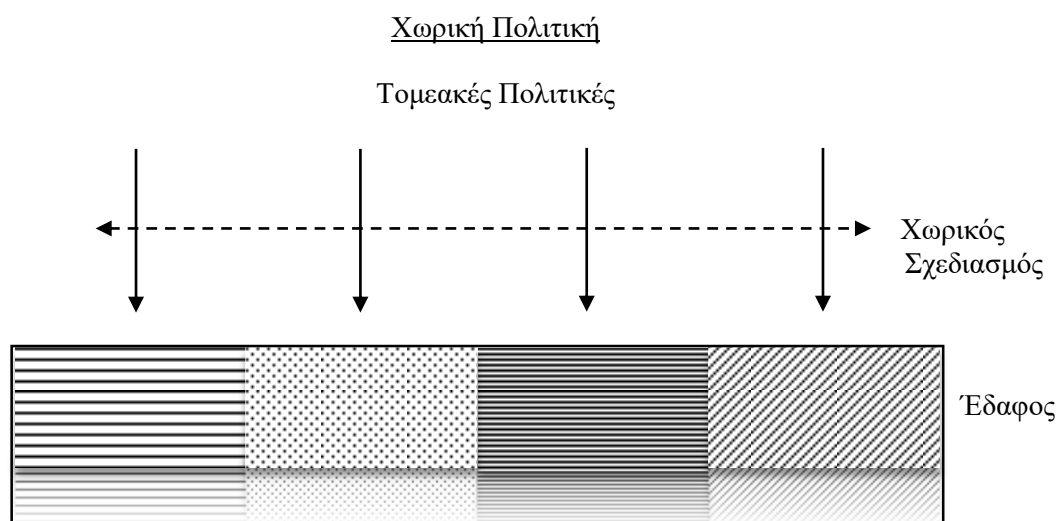

Πηγή: <https://www.mdpi.com/2071-1050/10/12/4471/htm>

1.2. Βιώσιμη Ανάπτυξη και Χωρικός Σχεδιασμός

Στην προσπάθεια διερεύνησης της σχέσης ανάμεσα στο χωρικό σχεδιασμό και τη βιώσιμη ανάπτυξη προκύπτουν έννοιες που αφορούν τη χωρική ανάπτυξη, την εδαφική συνοχή, αλλά και τη χωρική ολοκλήρωση των τομεακών πολιτικών με χωρικές επιπτώσεις (Οικονόμου, 2009; Καυκαλάς, 2004; Ανδρικοπούλου, 2004; Θωΐδου, 2004). Η εδαφική συνοχή διαμορφώνει μια προσέγγιση με στόχο τη βιώσιμη χωρική ανάπτυξη (Ασπρογέρακας & Ζαχαρή, 2013), μέσο για να επιτευχθεί η χωρική ολοκλήρωση των πολιτικών και εργαλείο σε δεδομένη χωρική ενότητα το χωρικό σχεδιασμό (Ασπρογέρας & Ζαχαρή, 2012) (Σχήμα 3). Ειδικότερα, ο στρατηγικός χαρακτήρας του χωροταξικού σχεδιασμού βοηθάει στην καλύτερη διαχείριση γενικά των στόχων βιωσιμότητας σε εθνικό τουλάχιστον επίπεδο (Κυβέλου, 2010). Εξάλλου, θεσμικός στόχος του χωροταξικού σχεδιασμού στην Ελλάδα είναι να συμβάλει «στην ενίσχυση της διαρκούς και ισόρροπης οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της χώρας και της ενίσχυσης της παρουσίας της, στον ευρύτερο ευρωπαϊκό, μεσογειακό και βαλκανικό περίγυρο» (ν.2742/1999, αρ.2)

Σχήμα 3: Ο συντονιστικός ρόλος της χωρικής πολιτικής

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Είναι φανερό, ότι ο χωρικός σχεδιασμός έχει τον ρόλο του ισορροπιστή, ρόλος που συνδέεται στενά με την ύπαρξη διαδικασιών χωρικής διακυβέρνησης (αναλυτικά για τη χωρική διακυβέρνηση βλ. Βασενχόβεν κ.α., 2010). Η ποιότητα της ισορροπίας που θα επιτευχθεί όμως, εξαρτάται απόλυτα και από την ποιότητα της διακυβέρνησης και

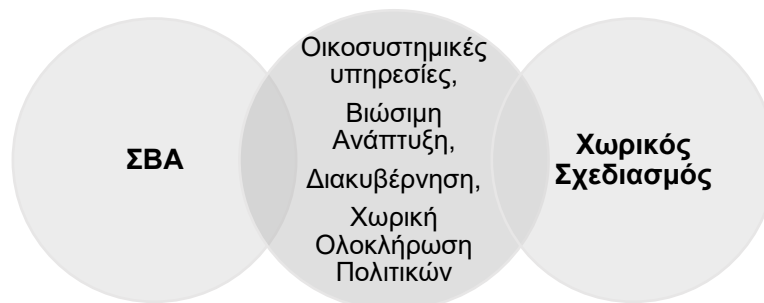
του βιώσιμου πλαισίου δράσης που αυτή θέτει (επικουρικότητα, εκπροσώπηση, διαφάνεια κ.ά.) όπως είναι για παράδειγμα η συμμετοχή της τοπική κοινωνίας στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων (UN, 2008).

Επομένως, η χωρική ολοκλήρωση των πολιτικών και η διακυβέρνηση φαίνεται να αποτελούν ισχυρούς συνδετικούς κρίκους μεταξύ του χωρικού σχεδιασμού και της βιώσιμης ανάπτυξης. Τη σημασία της καλής διακυβέρνησης επισημαίνει και ο Platje (2008) τονίζοντας μία νέα διάσταση, αυτή της συμβολής του θεσμικού κεφαλαίου και ιδιαίτερα της θεσμικής ισορροπίας².

Καθώς η επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης αποτελεί από τη μία την αφετηρία για τη δημιουργία των ΣΒΑ και από την άλλη στόχο και επιδίωξη του χωρικού σχεδιασμού, είναι σαφές πως οι δύο έννοιες έχουν κοινό όραμα. Την ανάλυση για την ύπαρξη κοινού στόχου, συμπληρώνουν οι *οικοσυστημικές υπηρεσίες*³. Τόσο οι ΣΒΑ όσο και ο χωρικός σχεδιασμός αφορούν στην εξασφάλιση των υπηρεσιών αυτών, αντανακλώντας την εξάρτηση της ανθρώπινης ευημερίας από τη φύση και τη φέρουσα ικανότητα του οικοσυστήματος, αλλά και την μεταξύ τους ισότητα (Ntona & Morgera, 2018).

Επίσης, σε λειτουργικό επίπεδο αναπτύσσεται μία συμπληρωματική σχέση, καθώς η υλοποίηση των στόχων απαιτεί χωρική ολοκλήρωση πολιτικών αλλά και διαδικασίες διακυβέρνησης (Σχήμα 4). Ο κατευθυντήριος, μάλιστα, χαρακτήρας της χωροταξίας, ταιριάζει στη διαχείριση της φύσης των στόχων.

Σχήμα 4: Η σύνδεση των ΣΒΑ με τον χωρικό σχεδιασμό

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

² Η θεσμική ισορροπία υπάρχει όταν οι μη επίσημοι θεσμοί (αξίες, κουλτούρα κ.ά.) υποστηρίζουν και ενδυναμώνουν τους επίσημους (νόμοι, κανονισμοί κ.ά.).

³ Ως οικοσυστημικές υπηρεσίες θεωρούνται γενικά όλα τα οφέλη που αποκομίζει ο άνθρωπος από τη φύση και μπορεί να αφορούν την πρόνοια (φαγητό, νερό), τη ρύθμιση του εδάφους, το κλίμα κ.ά..

Καθώς το αντικείμενο του χωρικού σχεδιασμού αναπτύσσεται σε τέσσερις κυρίως κατηγορίες (Καυκαλάς, 2004): συγκεντρώσεις (κατανομή οικονομικών δραστηριοτήτων, πληθυσμός κ.ά.), δίκτυα (υλικά και άυλα - οικιστική οργάνωση, υποδομές, κοινωνικά δίκτυα κ.ά.), ροές (μετακινήσεις και μεταφορές αγαθών - προσώπων κ.ά.) και βιώσιμη διαχείριση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων (θαλάσσια οικοσυστήματα, τοπίο κ.ά.) επιχειρήθηκε μία προσπάθεια συσχέτισής τους με τους ΣΒΑ, προκειμένου να αναδειχθεί και με αυτόν τον τρόπο η μεταξύ τους σύνδεση (Πίνακας 2). Η σχετική μεθοδολογία περιλαμβάνει τη διερεύνηση και αξιολόγηση των αντίστοιχων υποστόχων και των δεικτών που τους ακολουθούν ώστε να προσδιοριστεί η σύνδεση τους με τις αντίστοιχες κατηγορίες. Στην αξιολόγηση συμπεριλήφθηκαν μόνο οι υποστόχοι που έχουν άμεση σχέση και ρητή αναφορά σε κάποια από τις κατηγορίες, και ανάλογα με το πλήθος τους προέκυψε και το τελικό αποτέλεσμα.

Όπως παρατηρήθηκε οι υποστόχοι είναι αρκετά διευρυμένοι με αποτέλεσμα να μην μπορούν να αποδώσουν ξεκάθαρα την ένταση της χωρικής διάστασης και η αξιολόγηση των δεικτών είναι σκόπιμο να βασίζεται σε συγκεκριμένη εφαρμογή προκειμένου να αναδειχθεί το ενδεχόμενο χωρικό τους αποτύπωμα. Συνεπώς, σε πιθανή συνέχεια της έρευνας ασφαλέστερα συμπεράσματα θα εξαχθούν από την αξιολόγηση με βάση κάποιο συγκεκριμένο σχέδιο εφαρμογής μίας χώρας.

Το γεγονός ότι οι ΣΒΑ συνδέουν χωρική και αναπτυξιακή πολιτική και αφήνουν περιθώρια ελευθερίας στο πως μπορεί κανείς να τους εφαρμόσει εξασφαλίζει ευελιξία και επιτρέπει σε κάθε χώρα να τους εξειδικεύσει στις δικές της αναπτυξιακές ανάγκες και προτεραιότητες. Αυτό συνεπάγεται και διαφορετικό τρόπο αξιοποίησης του χωρικού σχεδιασμού, καθώς μία τέτοια διαδικασία σχετίζεται με το σύστημα σχεδιασμού, τις θεσμικές δομές, τις διαδικασίες διακυβέρνησης και τις επικρατούσες αντιλήψεις.

Συμπερασματικά, οι ΣΒΑ που έχουν άμεσες χωρικές επιπτώσεις, καλύπτουν και τις περισσότερες κατηγορίες του αντικειμένου του χωρικού σχεδιασμού. Ωστόσο, αυτό αποτελεί μόνο ένα πρώτο δείγμα της συσχέτισής τους σε θεωρητικό επίπεδο.

Πίνακας 2: Οι ΣΒΑ και το αντικείμενο του χωρικού σχεδιασμού.

ΣΒΑ	Χωρικές Επιπτώσεις	Συγκεντρώσεις	Δίκτυα	Ροές	Περιβάλλον
1. Μηδενική Φτώχεια,	Έμμεση		•		•
2. Μηδενική Πείνα,	Έμμεση		•	•	
3. Καλή Υγεία και Ευημερία	Έμμεση		•	•	
4. Ποιοτική Εκπαίδευση	Έμμεση		•	•	
5. Ισότητα των Φύλων	Έμμεση		•	•	
6. Καθαρό Νερό και Αποχέτευση	Άμεση	•	•		•
7. Φθηνή και Καθαρή Ενέργεια	Άμεση		•	•	•
8. Αξιοπρεπής Εργασία και Οικονομική Ανάπτυξη	Έμμεση	•	•	•	
9. Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομές	Άμεση	•	•	•	•
10. Λιγότερες Ανισότητες	Έμμεση			•	
11. Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες,	Άμεση	•	•	•	•
12. Υπεύθυνη Κατανάλωση και Παραγωγή	Έμμεση		•		•
13. Δράση για το Κλίμα	Άμεση	•	•	•	•
14. Ζωή στο Νερό	Άμεση	•	•	•	•
15. Ζωή στη Στεριά	Άμεση	•	•	•	•
16. Ειρήνη, Δικαιοσύνη και Ισχυροί Θεσμοί	Έμμεση		•	•	
17. Συνεργασία για τους Στόχους	Έμμεση		•	•	

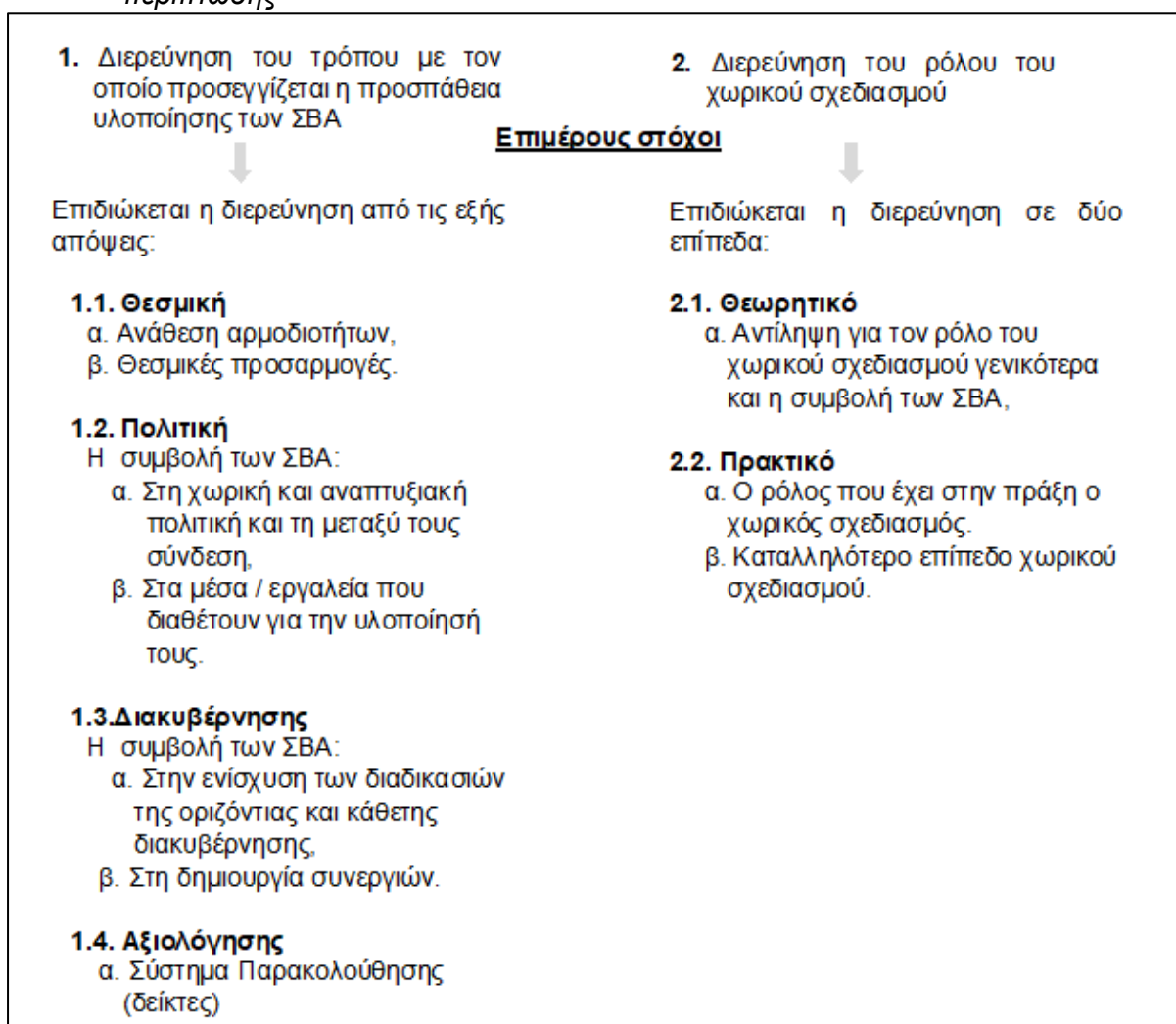
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

2. Η περίπτωση της Ελλάδας

2.1. Οι Στόχοι της Έρευνας

Μέσα από τη μελέτη περίπτωσης επιδιώκονται δύο στόχοι: (α) η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο προσεγγίζεται η προσπάθεια υιοθέτησης και εφαρμογής των ΣΒΑ στην Ελλάδα και (β) η διερεύνηση του ρόλου του χωρικού σχεδιασμού στη διαδικασία αυτή (Σχήμα 5). Σε προηγούμενη ενότητα προσεγγίστηκε σε θεωρητικό επίπεδο η σύνδεση των στόχων με το χωρικό σχεδιασμό και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Εδώ, ως αντικείμενο του δεύτερου στόχου, επιδιώκεται να εξεταστεί αν ο χωρικός σχεδιασμός, στην περίπτωση της Ελλάδας, διατηρεί στην πράξη τον ρόλο που του έχει αποδοθεί και αν όχι, να προσδιοριστούν οι ανασταλτικοί παράγοντες.

Σχήμα 5: Ο σκοπός και οι επιμέρους στόχοι που επιδιώκονται από την εξέταση της μελέτης περίπτωσης

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Για τις ανάγκες της έρευνας αξιοποιήθηκε η Εθελοντική Εθνική Αξιολόγηση (ΕΕΑ) της Ελλάδας, που εκδόθηκε τον Ιούλιο του 2018 και αποτελεί σήμερα επίκαιρο και μοναδικό κείμενο σχετικά με τη εφαρμογή της Ατζέντας 2030 για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Περιλαμβάνει, τις οκτώ (8) Εθνικές Προτεραιότητες οι οποίες εξειδικεύουν τους ΣΒΑ στις ανάγκες της χώρας (Πίνακας 3), την ανάλυση των απαραίτητων θεσμικών αλλαγών αλλά και τη χαρτογράφηση των υπάρχουσών πολιτικών και μέσων που διαθέτει η χώρα για να εφαρμόσει τους ΣΒΑ, ώστε να προσδιοριστεί έτσι το σημείο έναρξης (starting point) της χώρας για τη υλοποίηση της Ατζέντας (General Secretariat of the Government, 2018). Επίσης, μελετήθηκε και το σύνολο των δεικτών που εκδόθηκαν πρόσφατα (21 Μαΐου 2019) από τη Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης (ΓΓΚ) (ΓΓΚ, 2019).

Η έρευνα συνεχίστηκε με τη διεξαγωγή συνεντεύξεων με πρόσωπα – κλειδιά όπως αναλύεται σε επόμενη ενότητα.

Πίνακας 3: Οι 8 Εθνικές Προτεραιότητες και η συσχέτιση με τους ΣΒΑ

Οι 8 Εθνικές Προτεραιότητες	
1. Υιοθέτηση μιας ανταγωνιστικής, καινοτόμου και βιώσιμης ανάπτυξης (ΣΒΑ 9, 8) 2. Προώθηση της πλήρους απασχόλησης και της αξιοπρεπούς εργασίας για όλους (ΣΒΑ 8), 3. Αντιμετώπιση της Φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και παροχή καθολικής πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης (ΣΒΑ 1, 2, 3), 4. Μείωση των κοινωνικών και περιφερειακών ανισοτήτων και εξασφάλιση ίσων ευκαιριών για όλους (ΣΒΑ 5, 10),	5. Παροχή υψηλής ποιότητας και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση (ΣΒΑ 4) 6. Ενίσχυση της προστασίας και της βιώσιμης διαχείρισης του φυσικού κεφαλαίου ως βάση για την κοινωνική ευημερία και την μετάβαση προς μία οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα (ΣΒΑ 6, 7, 11, 12, 13, 14, 15), 7. Δημιουργία αποτελεσματικών, υπεύθυνων και διαφανών θεσμών (ΣΒΑ 16, 17), 8. Ενίσχυση ανοιχτών, συμμετοχικών, δημοκρατικών διαδικασιών και προώθηση των εταιρικών σχέσεων (ΣΒΑ 16, 17).

Πηγή: General Secretariat of the Government. (2018), ίδια επεξεργασία

2.2. Η Εθελοντική Έκθεση Αξιολόγησης της Ελλάδας (ΕΕΑ)

Ο συντονισμός της διαδικασίας γίνεται σε υψηλό πολιτικό επίπεδο από τη Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης (ΓΓΚ). Η σύσταση του Διυπουργικού Δικτύου Συντονισμού (ΔΔΣ), αποτελεί το μέσο για τη σύνδεση των πολιτικών στο πλαίσιο υιοθέτησης των ΣΒΑ, καθώς περιλαμβάνει εκπρόσωπους από όλα τα υπουργεία

(εκτός από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας) (Σχήμα 6). Σημειώνεται, ωστόσο, ότι με βάση τη χαρτογράφηση υπάρχουν αρκετές ελλείψεις στη δημιουργία συνεργειών και στις διασυνδέσεις των στόχων.

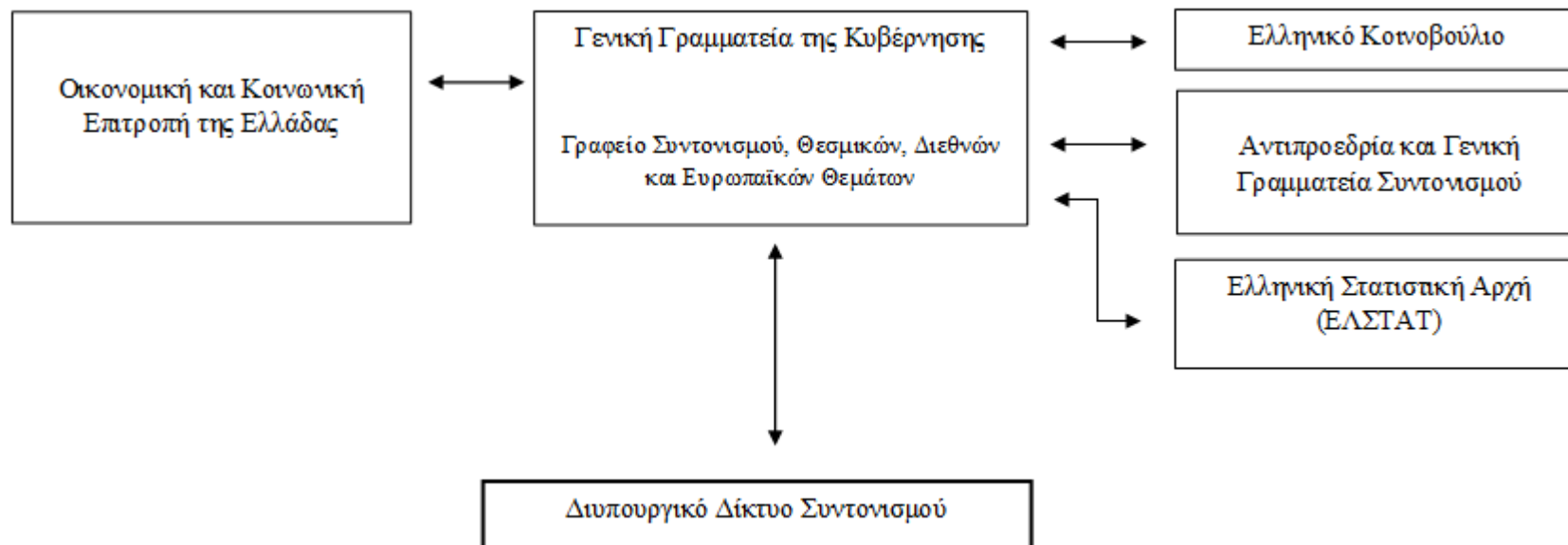
Από τη σκοπιά της διακυβέρνησης, οι στόχοι έχουν συμβάλλει τόσο σε οριζόντιο όσο και σε κάθετο επίπεδο. Καταρχήν, η σύνταξη της ΕΕΑ, αποτελεί από μόνη της μία τέτοια διαδικασία καθώς προϋποθέτει τη συνεργασία διαφορετικών μονάδων των υπουργείων μεταξύ τους αλλά και της κεντρικής κυβέρνησης με τον ιδιωτικό και κοινωνικό τομέα, ενώ ταυτόχρονα το ΔΔΣ και η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΟΚΕ) αποτελούν δομές διακυβέρνησης.

Ως προς την παρακολούθηση και αξιολόγηση, διαπιστώθηκε πως οι δείκτες δεν διαθέτουν τις κατάλληλες προσαρμογές ώστε να αποτυπώνουν τη χωρική διάσταση των στόχων, βάση των σχετικών εθνικών σκοπών και αναγκών. Κάτι τέτοιο θα βοηθούσε στη διαμόρφωση μιας πιο συνειδητής χωρικής πολιτικής, συμβάλλοντας παράλληλα στην πρακτική σύνδεσή της με την αναπτυξιακή. Αυτή η παρατήρηση ωστόσο, αφορά καθαρά το εθνικό επίπεδο. Γενίκευση της προσαρμογής αυτής σε παγκόσμια κλίμακα θα μείωνε τον βαθμό ελευθερίας των ΣΒΑ στον τρόπο προσαρμογής και υλοποίησής τους στις εκάστοτε εθνικές ανάγκες.

Η ενασχόληση με το ζήτημα της εφαρμογής των ΣΒΑ, ανέδειξε και τον ρόλο του χωρικού σχεδιασμού, καλύπτοντας έτσι τον στόχο 2.1 της έρευνας. Όπως διαπιστώθηκε από τη χαρτογράφηση των πολιτικών, ο χωρικός σχεδιασμός θεωρείται ένα εργαλείο που προωθεί τη διακυβέρνηση και τη συνοχή των πολιτικών καθώς επισημάνθηκε ως μέσο για την κάλυψη της όγδοης εθνικής προτεραιότητας και συγκεκριμένα της περιβαλλοντικής διακυβέρνησης και της δημιουργίας εταιρικών σχέσεων. Μάλιστα, προσδιορίστηκε ότι ο χωροταξικός σχεδιασμός είναι το καταλληλότερο επίπεδο για αυτή τη διαδικασία καλύπτοντας έτσι και τον στόχο 2.2.β της έρευνας.

Ερωτήματα παραμένουν ως προς τη λειτουργική αποτελεσματικότητα των θεσμικών αλλαγών και των διαδικασιών διακυβέρνησης.

Σχήμα 6: Δομή του Συστήματος Εφαρμογής και Συντονισμού των ΣΒΑ

Πηγή: General Secretariat of the Government. (2018), ίδια επεξεργασία

2.3. Η Οργάνωση των Συνεντεύξεων

Πίνακας 4: Στοιχεία τηλεφωνικών συνεντεύξεων

Τηλεφωνικές Συνεντεύξεις			
Διοίκηση	Ιδιότητες	Αριθμός	Θεματικές Ενότητες
Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας <ul style="list-style-type: none"> - Διεύθυνση Διεθνών και Ευρωπαϊκών Δραστηριοτήτων - Διεύθυνση Χωροταξικού Σχεδιασμού - Διεύθυνση Πολεοδομικού Σχεδιασμού 	<ul style="list-style-type: none"> - Συντονιστής ΥΠΕΝ στο ΔΔΣ - Εκπρόσωποι στο ΔΔΣ 	3	<ul style="list-style-type: none"> - Λειτουργική Αποτελεσματικότητα θεσμικών δομών και διαδικασιών διακυβέρνησης - Χωρικός σχεδιασμός και ΣΒΑ - Τομεακές Πολιτικές Εργαλεία και ΣΒΑ - Αξιολόγηση και παρακολούθηση ΣΒΑ
Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης <ul style="list-style-type: none"> - Ειδική Υπηρεσία Στρατηγικής, Σχεδιασμού και Αξιολόγησης (ΕΥΣΣΑ) 	Εκπρόσωποι στο ΔΔΣ	2	
Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης <ul style="list-style-type: none"> - Γραφείο Συντονισμού Θεσμικών, Διεθνών και Ευρωπαϊκών Θεμάτων 	Συντονιστές ΔΔΣ	1	<ul style="list-style-type: none"> - Λειτουργική Αποτελεσματικότητα θεσμικών δομών και διαδικασιών διακυβέρνησης - Τομεακές Πολιτικές και ΣΒΑ - Αξιολόγηση και παρακολούθηση ΣΒΑ

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Η πραγματοποίηση των συνεντεύξεων έγινε με στόχο την εξασφάλιση ποιοτικής και επίκαιρης πληροφορίας με τη συλλογή απόψεων από τα κατάλληλα πρόσωπα, προκειμένου να καλυφθούν οι επιμέρους στόχοι της εργασίας και των προβληματισμών που προέκυψαν από τη μελέτη της ΕΕΑ (Σχήμα 5, ενότητα 2.1). Με αυτόν τον τρόπο, θα εξακριβωθεί, πως λειτουργούν και τι αποτέλεσμα έχουν οι ενέργειες που γίνονται για την υλοποίηση των ΣΒΑ στην πράξη, προσδιορίζοντας, μέσω της μέχρι τώρα εμπειρίας, ποιοι τομείς χρήζουν βελτίωσης αλλά και τι αλλαγές απαιτούνται.

Τα πρόσωπά που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις εκπροσωπούν κάποιο υπουργείο στο ΔΔΣ ή είναι εκπρόσωποι της ΓΓΚ και άρα έχουν ενεργή ενασχόληση με το ζήτημα και ταυτόχρονα εργάζονται σε μονάδες που καλύπτουν τους τομείς της χωροταξίας, πολεοδομίας και ανάπτυξης (Πίνακας 4).

2.4. Συζήτηση / Πορίσματα που προκύπτουν από τις συνεντεύξεις

Στην ενότητα αυτή συνοψίζονται τα πορίσματα που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις και αφορούν στις θεματικές ενότητες που συζητήθηκαν (βλ πίνακα 4). Καταρχάς, υπήρξε ομοφωνία, σχετικά με την καταλληλότητα ανάληψης της γενικής αρμοδιότητας για την παρακολούθηση και εφαρμογή των ΣΒΑ από μία κεντρική επιτελική μονάδα όπως η ΓΓΚ, καθώς κάποιο συγκεκριμένο υπουργείο δεν διαθέτει τη θεσμική κάλυψη και τα κατάλληλα μέσα για τη διαχείριση της διευρυμένης φύσης τους. Το γεγονός αυτό, αποδεικνύει έμπρακτα πως η αρχιτεκτονική των ΣΒΑ οδήγησε σε μία ολιστική και όχι αποσπασματική θεώρηση του ζητήματος της βιώσιμης ανάπτυξης. Ταυτόχρονα όμως, αποδεικνύει και κατανόηση από την πλευρά του κεντρικού κράτους της ανάγκης ύπαρξης συνεργασίας. Ο κεντρικός ρόλος της ΓΓΚ φέρνει σε επαφή μεγάλο αριθμό ενδιαφερόμενων ομάδων (stakeholders) (Σχήμα 7) ενώ ταυτόχρονα, γίνονται προσπάθειες για τη δημιουργία ενός νέου κύκλου διακυβέρνησης που θα εμπλέκει τη Βουλή των Ελλήνων.

Παράλληλα, μέσω του ΔΔΣ, επιδιώκεται οριζόντιος συντονισμός των υπουργείων σε υπηρεσιακό επίπεδο⁴, κάτι που σύμφωνα με τους συνεντευξιαζόμενους, αποτελεί χρόνιο πρόβλημα της δημόσιας διοίκησης. Η αποτελεσματικότητα του δικτύου, κρίνεται γενικώς ικανοποιητική. Λειτουργεί ως φόρουμ στο οποίο τα εστιακά σημεία (focal points)⁵ επικοινωνούν, ενημερώνουν για τις δράσεις τους και ανταλλάσσουν απόψεις για την υλοποίηση των στόχων. Ο συντονισμός κρίθηκε ανέφικτος χωρίς τη λειτουργία αυτής της θεσμικής δομής.

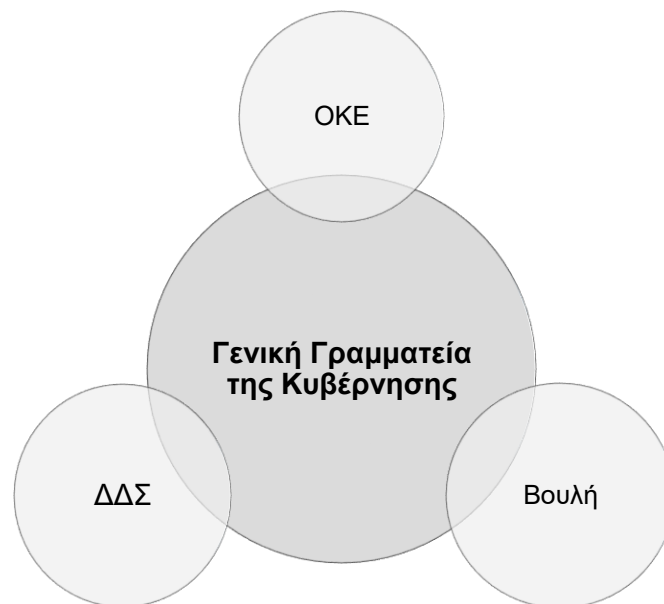
Ωστόσο, εκφράστηκαν αμφιβολίες για την αποτελεσματικότητα της λειτουργίας του δικτύου. Τόσο ο μικρός αριθμός των συναντήσεων όσο και ο μεγάλος αριθμός των εκπροσώπων (περίπου 50 άτομα) εντός του ΔΔΣ δεν επιτρέπει αφενός την ουσιαστική κατανόηση του τρόπου επίτευξης της βιώσιμης ανάπτυξης, όσον αφορά τα υπουργεία

⁴ Η επικοινωνία αυτή αφορά το υπηρεσιακό επίπεδο των υπουργείων μεταξύ τους όσο και την επικοινωνία των υπηρεσιών εντός του ίδιου υπουργείου.

⁵ Εστιακά σημεία είναι οι αντιπρόσωποι του κάθε υπουργείου που συμμετέχουν στο ΔΔΣ.

που δεν έχουν ασχοληθεί ξανά με το αντικείμενο αυτό, και αφετέρου δεν βοηθάει γενικά στην απόκτηση μιας ολοκληρωμένης άποψης σχετικά με την υλοποίηση των στόχων. Παράλληλα, φάνηκε ότι η σχετική πληροφορία δεν διαχέεται αποτελεσματικά μέσα στα Υπουργεία και το υπόλοιπο διοικητικό προσωπικό. Έλλειψη, παρατηρείτε επίσης στη δημιουργία οριζόντιων διατομεακών δράσεων και στη διασύνδεση των στόχων, κάτι στο οποίο απαιτείται μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα.

Σχήμα 7: Ο κεντρικός ρόλος της ΓΓΚ στις διαδικασίες διακυβέρνησης για τη βιώσιμη ανάπτυξη

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Όσον αφορά τη συμβολή των ΣΒΑ στις πολιτικές και τα μέσα που αυτές χρησιμοποιούν για την υλοποίησή τους, προέκυψαν χρήσιμα συμπεράσματα. Η ενσωμάτωση των στόχων στις πολιτικές είναι μια βασική επιδίωξη τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε εθνικό επίπεδο και για να επιτευχθεί απαιτείται μία μακροχρόνια διαδικασία δράσεων. Το πρώτο βήμα προς την κατεύθυνση αυτή, αποτέλεσαν οι αλλαγές που αναφέρονται στην ΕΕΑ αλλά και η συνεχής επικοινωνίας της ΓΓΚ με τα υπουργεία και τα εστιακά σημεία, διαδικασίες μέσω των οποίων έχει αρχίσει να κατοχυρώνεται και θεσμικά η συνοχή.

Το επόμενο βήμα αποτελεί η έγκριση του σχεδίου εφαρμογής (προσδιορίζεται στα τέλη του 2019 - αρχές του 2020) ώστε να αναδειχθεί στην πράξη πλέον, η σύνδεση των ΣΒΑ με τη διαμόρφωση πολιτικών (π.χ. νομοθεσία, λήψη αποφάσεων κ.ά.) αλλά

και η αξιολόγηση των συνδέσεων αυτών ως προς το βαθμό που διαμορφώνουν αποτελέσματα για το κοινωνικό σύνολο. Κάτι τέτοιο, αποτελεί πρόκληση για τα ελληνικά δεδομένα, καθώς σύμφωνα με τους συνεντευξιαζόμενους, η αποτελεσματική εφαρμογή αποτελεί ένα έλλειμα της δημόσιας διοίκησης. Ο περιορισμένος χρόνος εφαρμογής της συνολικής διαδικασίας υιοθέτησης των Στόχων δεν έχει επιτρέψει την ενσωμάτωση ως σήμερα σε σχετικές ρυθμίσεις. Μία ένδειξη προς αυτή την κατεύθυνση, είναι το αίτημα για τη σύνδεση των ΣΒΑ με τα τρέχοντα χρηματοδοτούμενα έργα.

Ακόμη και στην Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική (ΥΠ.ΟΙ.ΑΝ., 2018) που δημοσιεύθηκε την ίδια χρονική περίοδο (12 Ιουλίου 2018) όπου συγκεκριμενοποιήθηκαν και οι ΣΒΑ στην Ελλάδα, δεν αναφέρεται ούτε ο τρόπος που θα επιτευχθούν ούτε έχει προκύψει κάποιο σχέδιο δράσης που να τους αφορά. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, αφενός να παραμένει ασαφής ο βαθμός πολιτικής προτεραιότητας των ΣΒΑ και αφετέρου ο σχεδιασμός της επόμενης προγραμματικής περιόδου (ΕΣΠΑ) να μην ενσωματώνει μηχανισμούς επίτευξής τους.

Σχετικά με το ρόλο του χωρικού σχεδιασμού στην επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης υπήρξε απόλυτη ομοφωνία. Πιο συγκεκριμένα, θεωρείται ζωτικής σημασίας για την υλοποίηση των ΣΒΑ πρώτον γιατί εκφράζει την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση και δεύτερον γιατί αρκετοί στόχοι έχουν εξ αρχής άμεση χωρική διάσταση (π.χ. βιώσιμες πόλεις, προστασία θαλάσσιων οικοσυστημάτων κ.ά.). Ο χωροταξικός σχεδιασμός επομένως, αναδεικνύεται ως το πλέον κατάλληλο μέσο για τον συντονισμό των πολιτικών, επιβεβαιώνοντας τη θεωρία.

Ωστόσο, στην πράξη, στην περίπτωση της Ελλάδας, ο ρόλος του αυτός περιορίζεται για δύο βασικούς λόγους: Πρώτων, διαπιστώνεται έλλειψη θεσμοθετημένων διαδικασιών στη συμμετοχή των διαφορετικών επιπέδων διακυβέρνησης γενικότερα που ως αποτέλεσμα υπονομεύουν τον ρόλο του. Δεύτερων, παρατηρείται έλλειψη ποιοτικής διαβούλευσης των χωρικών σχεδίων.

Όσον αφορά τη συμβολή των ΣΒΑ στα μέσα / εργαλεία του χωρικού σχεδιασμού, ακόμη δεν έχουν επηρεαστεί με κάποιον τρόπο αλλά αναμένεται να αλλάξουν ως προς την εξειδίκευσή τους, καθώς ο ολιστικός χαρακτήρας των ΣΒΑ, συγκεκριμενοποιεί και προσδιορίζει καλύτερα τους επιθυμητούς στόχους στο πλαίσιο της βιώσιμης

ανάπτυξης. Η «κατά τόπους προσέγγιση» (place-based approach) αλλά και σχετικά εργαλεία όπως τα Σχέδια Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων (ΣΟΑΠ), οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (ΟΧΕ) και η Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων (ΤΑΠΤΟΚ) ανταποκρίνονται καλύτερα στην ευρεία φύση των στόχων καθώς δημιουργούν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα για μία περιοχή. Παρ' όλ' αυτά, τα ΣΟΑΠ διακρίνονται από πολλούς περιορισμούς, οι οποίοι θα πρέπει να αντιμετωπιστούν για να μπορέσουν να συμβάλλουν πραγματικά στην εφαρμογή των στόχων. Ιδιαίτερα σχολιάστηκε το ζήτημα της μητροπολιτικής διακυβέρνησης, καθώς για παράδειγμα στην περίπτωση της Αθήνας, σημαντικές αρμοδιότητες ανήκουν στα κεντρικά υπουργεία, ενώ παρατηρείται υπερβολική εστίαση ορισμένες φορές στις χωρικές παρεμβάσεις που υπονομεύουν άλλες πτυχές της ανάπτυξης όπως είναι η κοινωνική.

Όσον αφορά την πλευρά της αξιολόγησης των ΣΒΑ υπήρξε ομοφωνία σχετικά με την έλλειψη των κατάλληλων δεικτών (ποιοτικά κριτήρια), ώστε να αποτυπώνουν τη χωρική διάσταση των στόχων και τη σχετική πρόοδο. Από τις συνεντεύξεις προέκυψαν επίσης συμπεράσματα για τις αιτίες που δυσχεραίνουν τον οριζόντιο συντονισμό μεταξύ των υπουργείων: Πρώτον, η ύπαρξη ενός ατελούς θεσμικού πλαισίου που δεν προωθεί και δεν υποχρεώνει τις οριζόντιες συνεργασίες και ιδιαίτερα στα πιο χαμηλά διοικητικά επίπεδα (π.χ. δήμοι) όπου αυτές είναι άτυπες και πολύ περιορισμένες. Δεύτερον, συγκεκριμένα ως προς το συντονισμό της αναπτυξιακής και χωρικής πολιτικής, υπάρχει έλλειψη ενημέρωσης σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής των χωρικών σχεδίων. Τρίτον, η ύπαρξη μιας παράδοσης μη συνεργασίας σε επίπεδο κεντρικής κυβέρνησης κάτι υποδηλώνει έλλειψη σχετικής εμπειρίας αλλά οφείλεται και σε μια προσπάθεια διασφάλισης ενός «κλειστού αντικειμένου» από τις υπηρεσίες. Τέταρτον, δομικές ελλείψεις που δυσχεραίνουν το συντονισμό. Τα υπουργεία, δεν διαθέτουν κατάλληλες σταθερές δομές συντονισμού και διαμόρφωσης στρατηγικών μεταξύ τους και αν υπάρχουν υπολειτουργούν. Το γεγονός αυτό, αποδίδεται κυρίως στις πολιτικές ηγεσίες οι οποίες δεν δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στο ζήτημα. Οι σχετικές πρωτοβουλίες εντάσσονται συνήθως στη δράση των πολιτικών γραφείων της ηγεσίας με αποτέλεσμα όταν αλλάζει η κυβέρνηση να χάνεται και η σχετική τεχνογνωσία. Σε κάθε περίπτωση η εφαρμογή των ΣΒΑ αναμένεται να συμβάλει θετικά στην ανάπτυξη δομών και σχέσεων διακυβέρνησης και ιδιαίτερα στη σύνδεση της χωρικής και αναπτυξιακής πολιτικής.

Τελικά, με βάση την εμπειρία των συνεντευξιαζόμενων, μπορούν να αναγνωριστούν ορισμένες προϋποθέσεις για την υιοθέτηση και εφαρμογή των ΣΒΑ στην Ελλάδα, οι οποίες αντικατοπτρίζουν προφανώς και τις προτάσεις που έγιναν. Αυτές διακρίνονται σε πέντε κατηγορίες και αφορούν:

I. Τις διαδικασίες διακυβέρνησης:

- Κατανόηση σε υψηλό πολιτικό επίπεδο της αναγκαιότητας και της προστιθέμενης αξίας των ΣΒΑ. Για να επιτευχθεί αυτό απαιτείται περισσότερη πληροφόρηση και ενημέρωση.
- Οργάνωση συνεδριάσεων για τους ΣΒΑ σε επίπεδο βουλής, ώστε να υπάρξει ενημέρωση και να διασφαλιστεί η συνέχεια ακόμη και στην περίπτωση αλλαγής της κυβέρνησης. Οι συνεδριάσεις αυτές θα αφορούν διαφορετικές συναρμόδιες επιτροπές της Βουλής με συντονιστή την Επιτροπή Περιβάλλοντος
- Ενδυνάμωση των ενδιαφερόμενων ομάδων (stakeholder), μέσω της δημιουργίας μιας οργανωτικής δομής που θα λειτουργεί ως φόρουμ και θα φέρνει όλες τις ομάδες σε επαφή.
- Ενημέρωση του κοινού (public awareness) σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης καθώς θεωρείται ταυτόχρονα φορέας υλοποίησης.

II. Τον χωρικό σχεδιασμό:

- Ενίσχυση των διαδικασιών διαβούλευσης / συμμετοχής και βελτίωση της ποιότητας / αποτελεσματικότητάς τους.
- Επίλυση ζητημάτων μητροπολιτικής διακυβέρνησης
- αξιοποίηση εργαλείων σχεδιασμού όπως τα ΣΟΑΠ για την υλοποίηση των ΣΒΑ.
- Διαμόρφωση ποιοτικών κριτηρίων αξιολόγησης μέσω κατάλληλων δεικτών.

III. Τις θεσμικές και δομικές παρεμβάσεις:

- Ενσωμάτωση των ΣΒΑ σε νομοθεσίες, προδιαγραφές, εγκυκλίους ώστε να καταστεί υποχρεωτική η υιοθέτησή τους. Η μέχρι τώρα εμπειρία έχει δείξει πως ό,τι είναι εθελοντικό δύσκολα αφομοιώνεται από το ελληνικό δημόσιο, καθώς το πλήθος των υποχρεωτικών προσαρμογών είναι ήδη μεγάλο.
- Σύνδεση των συνοδευτικών εγγράφων των νομοσχεδίων, που περιγράφουν τις επιπτώσεις της κάθε ρύθμισης στην κοινωνία, την οικονομία και το περιβάλλον με τους ΣΒΑ.

- Θεσμοθέτηση των διαδικασιών διακυβέρνησης (τρόπος συνεργασίας, αρμοδιότητες κ.ά.) ώστε οι συνεργασίες να καθίστανται, κατά κάποιο τρόπο, υποχρεωτικές.
- Αναθεώρηση της δομής της διοίκησης ώστε να προωθείται η συνεργασία και η εξωστρέφεια και διαμόρφωση στρατηγικού σχεδιασμού σε όλα τα υπουργεία. Ως απαραίτητη προέκυψε η επαναλειτουργία του Υπουργείου Συντονισμού.

IV. Τη χρηματοδότηση:

- Διεκδίκηση πόρων για τη σύσταση ειδικής υποστηρικτικής γραμματείας (και τη στελέχωση με το κατάλληλο προσωπικό που θα οργανώνει δράσεις για την ενημέρωση των περιφερειών και των δήμων (public awareness) προσανατολισμένη, όμως, σε δράσεις πεδίου (out-doors actions).
- Σύνδεση των ΣΒΑ με χρηματοδοτικά μέσα.

V. Τις αντιλήψεις:

- Αλλαγή αντιλήψεων. Μετάβαση από το ατομικό στο συλλογικό συμφέρον μέσω της συνειδητοποίησης ότι οι ΣΒΑ αφορούν τον καθένα ατομικά αλλά και όλους συνολικά.

3. Συμπερασματικές Επισημάνσεις

Έχει γίνει αντιληπτό, ότι υπάρχει μία γενικότερη καθυστέρηση, όσον αφορά την ενσωμάτωση των ΣΒΑ στη διαμόρφωση πολιτικών ενώ το σχετικό σχέδιο εφαρμογής πρόκειται να εγκριθεί στις αρχές του 2020, δηλαδή πέντε χρόνια μετά τη δέσμευση της χώρας για την εφαρμογή της Ατζέντας 2030. Προϋπόθεση για την ενσωμάτωση αυτή είναι η συνεργασία και ο συντονισμός, τομείς στους οποίους η Ελλάδα δεν διαθέτει παράδοση αποτελεσματικότητας ωστόσο γίνεται προσπάθεια το εγχείρημα να οργανωθεί σε σταθερή βάση. Συνεπώς, η όποια καθυστέρηση κρίνεται αναμενόμενη καθώς σχετίζεται με το σημείο έναρξης (starting point) της Ελλάδας για την υλοποίηση των ΣΒΑ. Πιθανώς, η σχεδόν εθελοντική ενασχόληση των εστιακών σημείων με το ζήτημα των ΣΒΑ να αποτελεί ακόμη ένα λόγο.

Ως ανασταλτικοί παράγοντες στην όλη προσπάθεια προκύπτουν:

- Η σύγχυση ως προς την έννοια της ενσωμάτωσης. Παρατηρήθηκε ότι, τα στελέχη της κεντρικής διοίκησης αντιλαμβάνονται διαφορετικά την έννοια της ενσωμάτωσης των ΣΒΑ στις πολιτικές. Ορισμένοι θεωρούν ότι αφορά την

έκδοση σχεδίου εφαρμογής που θα αναδεικνύει έμπρακτα τον τρόπο ενσωμάτωσης αλλά και την ύπαρξη χρονοδιαγράμματος, διαμορφώνοντας έτσι πλαίσιο εξειδίκευσης. Άλλοι, πιστεύουν ότι απαιτείται απλώς η ενσωμάτωσή τους στα αναπτυξιακά κείμενα έτσι ώστε οι σχετικές διατάξεις να μην έρχονται σε αντίθεση με αυτούς.

- Η ανάγκη για αναγνώριση του ρόλου του χωρικού σχεδιασμού σε τομείς όπως η κοινωνική πολιτική. Σε κοινωνικά θέματα (π.χ. φτώχεια, αποκλεισμός κ.ά.) ο ενδεχομένως τρόπος συμβολής του χωρικού σχεδιασμού, της χωρικής διακυβέρνησης αλλά και των χωρικών παρεμβάσεων δεν φάνηκε να είναι κατανοητός. Το γεγονός αυτό, αποδεικνύει αφενός την έλλειψη χωρικής σκέψης και αφετέρου την μικρή συμβολή έως και ανύπαρκτη της χωρικής διακυβέρνησης στην επίλυση αναπτυξιακών ζητημάτων. Έτσι, παρόλο που θεωρητικά είναι αντιληπτό ότι όλες οι πολιτικές έχουν χωρικό αποτύπωμα, σε πρακτικό επίπεδο δεν προκύπτουν οι αντίστοιχες δράσεις.

Συνοψίζοντας, διατυπώνονται ορισμένες προτάσεις που εκτιμάται ότι θα συνεισέφεραν στη διαμόρφωση ενός αποτελεσματικότερου πλαισίου:

- καλλιέργεια της χωρικής σκέψης και διακυβέρνησης μέσω του ΔΔΣ ώστε να γίνει κατανοητή η συμβολή τους στην υλοποίηση αναπτυξιακών στόχων.
- έμφαση στην ενημέρωση / εκπαίδευση και καθοδήγηση των μονάδων εκείνων που παρουσιάζουν υστέρηση ως προς την κατανόηση της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης λόγω αφενός αντικειμένου και αφετέρου της μη οριζόντιας επιδίωξης της βιώσιμης ανάπτυξης παλαιότερα (π.χ. διοργάνωση περισσότερων εκπαιδευτικών σεμιναρίων, ημερίδων κ.ά.). Η σημασία της ουσιαστικής συμβολής όλων των υπουργείων είναι καθοριστική για την επίτευξη των ΣΒΑ («no one left behind»).
- Διάχυση της πληροφορίας στο εσωτερικό των Υπουργείων και γενικά των μονάδων διοίκησης ώστε να μην περιορίζεται στους άμεσα εμπλεκόμενους στη λειτουργία του ΔΔΣ.

Σχετικά με τη θεσμοθέτηση των διαδικασιών οριζόντιου συντονισμού αλλά και γενικότερα όλων των επιπέδων που αναφέρθηκε από τους συνεντευξιζόμενους, αξίζει να σημειωθεί ότι προκύπτει πάλι το ζήτημα της θεσμικής ισορροπίας. Βάση αυτής, έχει περισσότερη σημασία για την υλοποίηση της βιώσιμης ανάπτυξης, το αν

οι άνθρωποι δρουν με βιώσιμα πρότυπα, και άρα κατανοούν ουσιαστικά την ανάγκη ύπαρξης διαδικασιών διακυβέρνησης ή απλώς τους επιβάλλεται θεσμικά χωρίς οι ίδιοι να το επιδοκιμάζουν.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Ανδρικοπούλου, Ε. (2004). Εδαφική Συνοχή και χωρική ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στο Γ. Καυκαλάς (Επιμ.), *Ζητήματα Χωρικής Ανάπτυξης. Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Πολιτικές* (σ. 387). Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική. ISBN 978-960-218-380-9
- Ασπρογέρακος Ε., Ζαχαρή Β. (2013). Η πολιτική συνοχής ως πλαίσιο τοπικής ανάπτυξης, στο *Αγροτική οικονομία, ύπαιθρος χώρος, Περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, 11ο ΤΑΚΤΙΚΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ERSA - GR*, Πρακτικά Συνεδρίου, ERSA-GR, Πανεπιστήμιο Πάτρας, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα, 14 - 15 Ιουνίου.
- Ασπρογέρας Ε., Ζαχαρή Β. (2012). Η Αναζήτηση Χωρικής Πολιτικής για την ΕΕ και η Προοπτική Ολοκληρωμένων Προσεγγίσεων Σχεδιασμού στην Ελλάδα. *Κείμενα Περιφερειακής Επιστήμης*, 1(3), 87-105.
- Βασενχόβεν, Λ., Σαπουντζάκη Κ., Ασπρογέρακα Ε., Γιαννίρη Ηλ. Παγώνη Θ. (2010). *Χωρική Διακυβέρνηση-Θεωρία, Ευρωπαϊκή Εμπειρία και η Περίπτωση της Ελλάδας*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική. ISBN 978-690-218-719-7
- ΓΓΚ. (2019). *Εθνικοί Δείκτες Παρακολούθησης για την Εφαρμογή των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ*. Ανάκτηση 15.05.2019, από Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης: <http://www.ggk.gov.gr/?p=6550>
- Θωΐδου, Ε. (2004). Χωρική Ολοκλήρωση των Πολιτικών και Χωρική ανάπτυξη: Ευρωπαϊκές Πρακτικές και Ελληνική Εμπειρία. Στο *Ζητήματα Χωρικής Ανάπτυξης. Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Πολιτικές* (σ. 387). Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική. ISBN 978-960-219-380-9
- Καυκαλάς, Γ. (2004). Το Επιστημονικό Πεδίο της Χωρικής Ανάπτυξης: Εξέλιξη και Βασικές Συνιστώσες. Στο Γ. Καυκαλάς (Επιμ.), *Ζητήματα Χωρικής Ανάπτυξης. Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Πολιτικές* (σ. 387). Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική. ISBN 978-960-218-380-9
- Κυβέλου, Σ. (2010). *Από τη Χωροταξία στη Χωροδιαχείριση-Η Έννοια του Στρατηγικού Χωρικού Σχεδιασμού και της Εδαφικής Συνοχής στην Ευρώπη*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική. ISBN 978-960-218-671-8
- Οικονόμου Δ. (2009). Χωροταξική Πολιτική-Σημειώσεις. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- ΥΠ.ΟΙ.ΑΝ. - Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης. (2018). *Ολιστική Αναπτυξιακή Στρατηγική - "Ελλάδα: Μια στρατηγική ανάπτυξης για το μέλλον"*. Ανάκτηση 15.05.2019, από Ελληνική Δημοκρατία - Η Κυβέρνηση: <https://government.gov.gr/olistiki-anaptixiaki-stratigiki/>

Ξενόγλωσση

- Aras G. & Crowther D. (2009). Making sustainable development sustainable. *Management Decision*, 47(6), 975-988. <https://doi.org/10.1108/00251740910966686>
- Bergman Z., Bergman M., Fernandes K., Grossrieder D., Schneider L.,. (2018). The Contribution of UNESCO Chairs toward Achieving the UN Sustainable Development Goals. *Sustainability*, 10(12),. <https://doi.org/10.3390/su10124471>
- General Secretariat of the Government. (2018). *Voluntary National Report on The Implementation of The 2030 Agenda for Sustainable Development*. Office of Coordination, Institutional, International & European Affairs. Ανάκτηση 15.12.2018 από <https://bit.ly/2WCQST7>
- ICLEI Local Governments for Sustainability. (2015). *From MDGs to SDGs: What are the Sustainable Development Goals?* Ανάκτηση 15.05.2019, από http://old.iclei.org/fileadmin/PUBLICATIONS/Briefing_Sheets/SDGs/01_-_ICLEI-Bonn_Briefing_Sheet_-MDGs-SDGs_2015_web.pdf
- Ntona M., Morgera E. (2018). Marine Policy-Connecting SDG 14 with the other Sustainable Development Goals through. *Marine Policy*-, 93, 214-222. Ανάκτηση 15.05.2019, από <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0308597X17300520>
- Platje, J. (2008). An institutional capital approach to sustainable development. *Management of Environmental Quality: An International Journal*, 19(2), 222-233. <https://doi.org/10.1108/14777830810856609>
- Platje, J. (2010). Institutional Capital as a Factor of Sustainable Development - The Importance of an Institutional Equilibrium. *Technological and Economic Development of Economy*, 14(2), 144-150. <https://doi.org/10.3846/1392-8619.2008.14.144-150>
- UN. (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. Ελβετία. Ανάκτηση 15.12.2018, από <https://bit.ly/30LjLQs>
- UN. (2008). *SPATIAL PLANNING: Key Instrument for Development and Effective Governance*. Ανάκτηση 15.05.2019, από Academia: <https://bit.ly/2KljEpG>
- UN. (2012). *The future we want*. Βραζιλία. Ανάκτηση 15.12.2018, από https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/66/288&Lang=E
- UN. (2015). *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. Νέα Υόρκη. Ανάκτηση 15.12.2018, από <https://bit.ly/1OTd4Sr>

Θεσμικά Κείμενα

Νόμος 2742/1999 περί «Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης»

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

Μ. Παπαϊωάννου, Διεύθυνση Διεθνών και Ευρωπαϊκών Δραστηριοτήτων, Τμήμα Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων Περιβάλλοντος. Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, 12/04/2019

- A. Σεφερλή, Διεύθυνση Χωροταξικού Σχεδιασμού, Τμήμα Χωρικών Παρεμβάσεων Τοπικού Επιπέδου, Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, 16/04/2019
- Γ. Σπηλιοπούλου, Διεύθυνση Πολεοδομικού Σχεδιασμού, Τμήμα Πολεοδομικών Μελετών και Ρυθμίσεων, Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, 29/05/2019
- Μ. Κουτσούρη, Ειδική Υπηρεσία Στρατηγικής, Σχεδιασμού και Αξιολόγησης (ΕΥΣΣΑ), Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, 03/05/2019
- Μ. Κωστοπούλου, Ειδική Υπηρεσία Στρατηγικής, Σχεδιασμού και Αξιολόγησης (ΕΥΣΣΑ), Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, 03/05/2019
- Α. Καΐλης, Γραφείο Συντονισμού, Θεσμικών, Διεθνών και Ευρωπαϊκών Θεμάτων, Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης, 16/04/2019